

τοῦ πλῆθους. Πέριξ τῆς πλατείας ἐγείροντο ἄπειρα πολυτελέστατα καὶ χαριέστατα κτίρια, τὰ ὅποια δύσκολον καὶ ἐπαχθὲς ἦθελεν εἶσθαι νὰ περιγράψωμεν ἐν παύσῃ. Βίς ἐν ἐξ αὐτῶν διεχειρίζετο ἡ δικαιοσύνη, προεδρεύοντας συνήθως αὐτοῦ τοῦ Θεοφίλου· ἕτερον, καλούμενον, ἄγνωστον πόθεν, Ἐρως, ἐχρησίμευεν ὡς ὀπλοθήκη· ἕτερον πάλιν ὠνομάζετο Πορφόρα, διότι, ἐν ἀρχῇ τοῦ χειμῶνος, ἡ δέσπονα, καλοῦσα εἰς αὐτὸ τὰς ἀρχοντίσας τῆς αὐλῆς, διένεμεν εἰς αὐτάς ἱμάτια πορφυρᾶ, καὶ οὕτω καθεζῆς.

Καὶ περὶ μὲν τὰ τοιαῦτα, ὁ Θεοφίλος ἔσχε πολλοὺς τοὺς ἐναμίλλους ἐκ τε τῶν προκατόχων καὶ τῶν διὰ δόγων βασιλέων· ὀλίγοι ὅμως δύνανται νὰ καυχῶνται ὅτι ἐπρόσθεν πλείονερα πρὸς ἀναζωπύρῃσιν τῶν τοσοῦτον ἀμεληθέντων κατὰ τὴν ἐβδόμην καὶ ἑγδόην ἑκατονταετηρίδα γραμμάτων ὅσον αὐτός· διότι ἔδρυσεν πολλὰ νέα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, ἐδελτίωσε τὰ ὀλίγα προϋπάρχοντα, θαψίλως ἐνεψύχωσε καὶ ἐνηργέτησε τοὺς λογίους, ἐπεμελήθη τὴν συλλογὴν καὶ ἀντιγραφὴν τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων περὶ ὧν τοσαύτη εἶχεν ἐπικρατήσει ὀλιγορίας· καὶ ἐν τῇ μέσῃ τῶν ἀδιαλείπτων σχεδὸν στρατείῶν του καὶ τῶν ποικίλων περισπασμῶν τῆς ἐσωτερικῆς κυβερνήσεως, εὗρισκε καιρὸν νὰ ἀναγινώσκῃ πολλά. Ἡ δὲ κυριωτάτη αἰτία τῆς εὐνοίας ἦν ἀπέδειξε πρὸς τὸν ἑτεροδοξοῦντα Μεθόδιον ὑπῆρξεν, ὡς λέγουσιν, ὅτι, ἀπαντήσας, εἰς συγγραφεία, δύσκολον χωρίον, τὸ ὑποῖον οὔτε ὁ Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς, οὔτε ὁ Λέων ὁ φιλόσοφος ἠδυνήθησαν νὰ ἐξηγήσωσιν, ἔμαθεν, ὅτι ὁ Μεθόδιος δύναται νὰ τὸ ἐρμηνεύσῃ· καὶ εὐχαριστήεις τῶν ὄντων ἀπὸ τῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ, ἠγάπησε τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοι ἐπικινδυνότατον ὄντα εἰς τὸ ὅλον τῆς κυβερνήσεώς του σύστημα.

Ἐν γένει δὲ ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Θεοφίλου ἀποδεικνύουσι, νομίζομεν, ὅτι ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία δὲν εἶναι ἀξία οὔτε τῆς ὀλιγορίας, ἣν ἀποδεικνύουσιν εἰς αὐτὴν πολλοὶ Εὐρωπαῖοι ἱστορικοὶ, οὔτε τῶν χλευασμῶν τοὺς ὁποίους σωρεύουσι κατ' αὐτῆς ἄλλοι. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν εὐρύθμον κυβερνήσιν, τοὺς σοφοὺς νόμους, τὴν πειθαρχίαν, τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς διοικήσεως, τὰ ἔξοχα προτερήματα πολλῶν περιωνύμων βασιλέων καὶ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν, τὴν ἐντὸς τῶν ὁρῶν τοῦ πρέποντος καὶ καθήκοντος περιστολῆν τοῦ κλήρου, καὶ τὴν οὐ μικρὰν παιδείαν καὶ τέχνην ἣτις ἐπεκράτει ἔτι ἐν τῇ ἀνατολῇ, εἰς τὸ πλείστον τοῦ μεσαιῶνος διάστημα, πρὸς τὴν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους μαστίξασαν τὴν δύσιν ἀναρχίαν, ἀπαιδευσίαν, ἀνηλεῆ κατὰθλίψιν τοῦ λαοῦ ὑπὸ τῶν μεγιστάνων, ἀδιέλαιπτον διαμάχην, παντελὴ ἑλλειψίν νόμου καὶ ασφαλείας, σκανδαλώδη ἐπέμβασιν τοῦ κλήρου εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα καὶ ἀξιοθαλήνητον παραμόρφωσιν τοῦ Χριστιανικοῦ θρησκευματος ὑπὸ τῆς παπικῆς κυριαρχίας, δύσκολως τῇ ἀληθείᾳ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ λαοὶ τῆς δύσεως ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐτυχέστεροι τῶν λαῶν τῆς ἀνατολῆς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι πᾶσα ἐκεῖνη ἡ τρικυμιώδης σύγκρουσις καὶ ζύμωσις τῶν δυσνήτων, ἀλλὰ σφογιάντων

στοιχείων τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς δύσεως παρήγαγεν ἐπὶ τέλος τὸν ἐξείσιον νεώτερον πολιτισμὸν, ὅπως δὲ ὁ τότε πλείστου λόγου ἄξιος ἀνατολικὸς ὀργανισμὸς, φθαρὲς κατὰ μικρὸν, ἐξέλιπεν ἐπὶ τέλος ἀπὸ τοῦ ἱστορικοῦ σταδίου. Ἀλλὰ, εἶναι ἄρα γε δίκαιον νὰ καταδικάσωμεν αἰῶνας ὅλους μόνον καὶ μόνον διότι τὸ ἔργον αὐτῶν ἐπὶ τέλος καταστράφη; Καὶ πρέπει ἄρα γε, γινόμενοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ κόλακες τῆς εὐτυχίας, τῆς δὲ ἀτυχίας ἀγνεῖς μυστηριασταί, ν' ἀναισθησώμεν τὸ τοῦ Βρέννου πολυθρύλητον ἐκείνο «ὁδὴν τοῖς κεκρατεμένοις»

Ο ΦΟΣΚΟΛΟΣ.

—ο—

Σεμνύνεται σήμερον ἡ Ἰταλία διὰ τὰ κλασικὰ ἔργα τοῦ μεγαλοφυοῦς Φοσκόλου, καὶ ὁμοῦς ὁ Φόσκολος ἦτον Ἕλλην τὸ γένος καὶ τὴν πατρίδα. Ἐγεννήθη προωρισμένως νὰ δοξάσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἡ ἐποχὴ ἦτον ζοφερά· εἰσὶν τότε τὰ ἱερὰ ἄλσθ' τοῦ Ἑλικῶνος, καὶ ἡ ἐννεάδελφος χορεία τῶν θυγατέρων τῆς Μνημοσύνης κατέλιπε τὰ πατρώα ἐδάφη, μεταναστᾶσα εἰς Ἰταλίαν καὶ μεταδοῦσα ἐκεῖθεν τὸ φῶς τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐξευγενίσασα τὴν θυτικὴν Εὐρώπην ἅπασαν. Διεσώζετο δὲ ἡ γλῶσσά μας ἐν μέτρῳ τοσοῦτων καταστροφῶν καὶ ἐρημώσεων, διότι ἡ ἐστία τῆς πίστεως, καὶ τοι φθίνουσιν, τὴν παρέδωκεν ἀδελφῇ εἰς ἡμᾶς, εὐτυχέστερους ἤδη τῶν πατέρων μας· διεσώζετο, ἀλλ' ἡ ζωὴ τῆς ἦτον ὡς ἡ ζωὴ αὐτῶν.

Ὅταν ἔθνος τι παρακμάζῃ μαραινόμενον, καὶ ἀποβάλλῃ τὸ ὄνομα καὶ διαφθεῖρῃ τὴν γλῶσσαν, ὀφείλει ἀνεγειρόμενον νὰ ἀναζητήσῃ τὰ κτήματά του, νὰ ἐκαιοποιήσῃ τὴν μεγαλοφυίαν τῶν υἱῶν του.

Ὁ Ἕλλην Φόσκολος ἐγράψεν εἰς Ἰταλικὴν γλῶσσαν, τὰ ἔργα του εἶναι δοῦρα Ἑλληνικῇ, ἀλλὰ κτῆμα Ἰταλικόν. Ἄς τὰ πολιτογραφῇσωμεν καὶ, ἄς τὰ ἐνδύσωμεν μὲ τὸ πάτριον ἔνδυμα. Εἶθε ἡ εὐχὴ αὕτη εἰσακουσθῇ, εἶθε τὴν ἐκπληρώσῃ ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τὴν δημοσίευσιν!

Ὁ Φόσκολος ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὴν 22 Ἰουνίου 1777, ἀπὸ καλοῦς γονεῖς, τὸν ἱατρὸν Ἀνδρέαν Φόσκολον, ἄνδρα πεπαιδευμένον, καὶ τὴν Δισμάντων ἐκ τοῦ γένους Σπαθῆ. Ἰπῆρξε κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν τοῦ ὁμητικῆς, φίλερις, ἀμελής δις δ' ἐκ τῶν σχολείων ἐπὶβληθείς, ἀπεφάσισε τέλος νὰ ἐκπαιδευθῇ ἀπ' ἐαυτοῦ καὶ δις μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Φθάς εἰς Ἐστίαν τὸ 1794 ἐνόησεν ὅτι ἠδίκει τὴν ἀγαθὴν φύσιν του καὶ μετακλειθεὶς ἀφιερώθη ὁλόκληρος εἰς τὰς σπουδὰς.

Ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ διὰ τὴν ταχύτητα τῆς ἀπὸ τὴν γόνιμον αὐτοῦ γραφίδας ἐρρεῖν ἀφθόνως ἡ ποίησις καὶ ὁ λόγος ὁ πεζὸς, καὶ τὸ ὄνομά του ἦτον ἤδη ἐπίσημον. Ἐκεῖ ἐπολιτογραφήθη καὶ ποιητὴς τις κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐγραφε τοὺς ὠραίους τούτους στίχους:

*Eingi, o Italia, gridai, le fulve chiome
Del non tuo figlio col natio tuo serlo,
E vi scolpisci ne' tuoi fasti il nome,*

«*Στέφαν' Ἰταλία, ἐπεφώνησα, μὲ τὴν πατρίαν
δάφνην σου τὴν ξανθὴν κόμην τοῦ ποιητοῦ, ὅς-
τις δὲν εἶναι εἶδος σου, καὶ ἐγχαράξω τὸ ὄνομά
του εἰς τὴν ἱστορίαν σου.*»

Ἐκπούδασεν ἠθικὴν, πολιτικὴν, μεταφυσικὴν, θεολογίαν. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν ἔγραψεν εἰς φίλους συμβουλὰς λέγων, ὅτι ἄριστον βιβλίον ἠθικῆς ἐθεώρει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ περὶ καθηκόντων τοῦ Κικέρωνος, ὁ Μοντεσκυὲ ὑπερῆχεν εἰς τὴν πολιτικὴν, ὁ Λόκ καὶ ὁ Ἀνδρέ εἰς τὴν μεταφυσικὴν ὡς κριτικοὺς ἐσέβετο τὸν Λογγίνον καὶ τὸν Μαρμοντέλ, ἀλλ' ἐφρόνει ὅτι εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσιν αἱ συγγραφαὶ τῶν κριτικῶν, ὅταν ὁ μελετῶν στραῖται κρίσεως ἐμφύτου· αἱ Γραφαὶ ἤκουον διὰ τὴν θεολογίαν.

Ἐμελέτησε πολὺ τοὺς ἀρχαίους καὶ νέους συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς, ἰδίως δὲ τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Πλούταρχον, τὸν Δάντην, τὸν Ὀσαινὸν καὶ τὸν Ἀλφόνσον.

Ἦτον παράδοξος ἡ πρὸς τὴν μελέτην ἐπιμονὴ τοῦ καὶ τοῦ νοός του ἡ γονιμότης. Ἐμενε καθ' ἑκάστην ὥρην ὁλοκλήρους εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἀγίου Μάρκου· ἔγραψε πολλὰ μέχρι τῆς ἡλικίας 20 ἐτῶν, καὶ ἐσημίον ἐπὶ τῶν ἀνεκδότων ἔργων του, αὐτοῦτο εἶναι ὠρισμένον νὰ ἀναγινώσκεται μόνον εἰς φίλους, τοῦτο γὰρ κατ', ἐκεῖνα ἐπιδαρθοῦμενον νὰ δημοσιευθῇ μετὰ δέκα ἔτη. Ὁ Ἀξιώλογον μάθημα μετριοφροσύνης, ὅπερ ὅμως δὲν ἐδύνατο νὰ σωφρονίσῃ τοὺς ἐν ἀλλοτριᾷ προσημαζομένους καὶ περιαυτολογούντας.

Ὡς προοίμιον ἰδίας ποιήσεως ἀνεγίνωσκεν εἰς φίλους μεταφράσεις ὠδῶν τῆς Σαπφούς καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου καὶ Λατνικῶν καὶ ἄλλων νεωτέρων ποιήσεων.

Ἡ πρώτη δημοσιευθεῖσα ποιήσις του ἦτον ὁ Στανρος, γραφεῖσα διὰ νέαν ἀφιερωθείσαν εἰς τὴν λατρίαν τοῦ Ὑψίστου.

Ἀλλὰ πόθος δόξης ἔτρεκε φλογερὸς τὴν ψυχὴν του. Ἦτον ἤδη καιρὸς νὰ προδῇ εἰς τὸ κοινὸν καὶ νὰ ἀπορραίσῃ οὕτω τὸ μέλλον του. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1796, ἦσαν ἀνοικτὰ εἰς τὴν Ἑνετιαν ἐπτὰ θεάτρα, ἐνθα ὀργῶσα πρὸς δόξαν συνημιλλᾶτο τότε ἡ Ἰταλικὴ νεολαία. Ὁ Φόσκολος ἔδωκεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Ἀ. Ἀγγέλου τραγωδίαν ὁ Θυέστης, ἥτις παρεστάθη τὴν 24 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἐτους.

Ἡ τραγωδία ἐχειροκροτήθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ, τὸ ἀκροατήριον ἐξήτει νὰ προδῇ ὁ ποιητής, ἀλλ' οὗτος ὑποκυρθεὶς ἀπεσύρθη εἰς τὴν κατοικίαν του. Εἰς αὐτὴν ὀφείλει τὸ πρῶτον τὴν δόξαν του.

Ἡ Πελλάνθη λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Ἀ. Κάρρερ, πρῶτην τότε φορὰν ἀναβῆσαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς, παρέστησε τὸ πρόσωπον τῆς Εὐρώπης, καὶ οὕτω προσημασθεῖσα εἰς στάδιον ὅπερ ἐμελλε νὰ τῇ περιποιηθῇ ἀργότερον τοσαύτην δόξαν, ἐνίσχυσε δι' ἀρίστης ἀ-

παγγελίας καὶ διὰ τῶν φυσικῶν αὐτῆς θαυμάτων τὸ προσημακῶν ἔργον τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ. Καὶ οἱ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τοῦ Θυέστου παραστήσαντες ἦσαν ἐκ τῶν ἀρίστων ἡθοποιῶν τῆς Ἰταλίας. Πρόσθεις εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας καὶ ἄλλην εὐμενεστέραν, τὴν ἐφεξῆς τὴν αὐτὴν ἐσπέραν παριστῶντο εἰς ἄλλα θεάτρα ἑτέρων ποιητῶν ἔργα καὶ οἱ ἐναγίοι του κατέλειπον εἰς τοὺς φίλους τοῦ Φοσκόλου ἐλεύθερον τὸ θέατρον τοῦ Ἀ. Ἀγγέλου.

Ὁ Θυέστης εἶναι ἔργον μέτριον, ὅπερ ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἀπεδοκίμαζε μετέπειτα. Ἦν οὗτος ἀφιερῶτο εἰς τὴν δραματικὴν, ἡδύνατο ἴσως διὰ τῆς εὐφυίας του νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ ἴχνη τοῦ Ἀλφιέρου, ἀλλ' οὐχὶ νὰ φθάσῃ μέχρι αὐτοῦ, διότι ἀπερισκέπτως ὑπεδύθη τὸν κόθορνον τῆς Μελοπομένης, ἐνθ' ἡ φύσις εἶχεν αὐτὸν προωρισμένον διὰ τὴν λύραν τοῦ Πινδάρου. Εἶδον μὲν ἀνθρώπους ὑποδεστέρους νὰ καλῶσιν ἑαυτοὺς μεγάλους τραγωδοποιούς, καὶ νὰ σεμνύνωνται δι' ἀπλοὺς διαλόγους ἐστεγουργημένους! Ἐὰν ἡ μνησθεῖσα τραγωδία, καὶ δύο μεταγενέστεραι ἄλλαι, ὁ *Αἴας* καὶ ἡ *Ρισιάρδα*, ἔχωσι τινὰς καλλονάς, αἱ καλλοναὶ τῶν εἶναι ἀπλῶς λυρικά. Ἰδοὺ τί ἀργότερον ἔγραψεν· «Ἐὰν ὁ Θυέστης μου, ὃν ἔγραψα εἰς ἡλικίαν δεκάοκταετῇ, ἐσυρίζετο, καθὼς τῷ ἐπρεπεν, ἴσως δὲν ἐμελλὰ πλεον αὐτὸ νὰ γράψω, οὔτε νὰ ἀναγνώσκω.»

Ψεῦδος τῆς εὐφυίας! ἡ εὐφυία δὲν καταβάλλεται ἀπὸ ἐναντιώσεις, περὶ μάλιστα ὑψηλότερον.

Ἐν τούτοις ὁ κρατὴρ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐκλόνησε φοδερὰ τὴν Εὐρώπην, ἐκχύνων σπέρματα ἰδεῶν, αὐτίνες καὶ σήμερον παράττουσι τὸν κόσμον. Ἡ Ἑνετία, λαβοῦσα τὰ ὅπλα, ἐπανεστάτησε καὶ ὁ Φόσκολος ἠσπάσθη ἐνθουσιωδῶς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας. Ὡς ἀργότερον, φωτιζόμενος, ἐμελλε νὰ ἀποπτύσῃ. Ἐγραψεν ὕμνον εἰς τὸν Σωτῆρα *Ναπόλέοντα*, κυρίαρχον τότε τῆς Ἑνετίας. Ἀλλ' οἱ φυτεύσαντες τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, αὐτοὶ πρῶτοι τὸ ἀπεγύμνωσαν ἀπὸ τὸ φύλλωμα του, καὶ ἰδοὺ αἱ συγγραφαὶ καὶ αἱ καταδιώξεις. Ὁ Φόσκολος προσέφυγεν εἰς τὸ Μεδιόλανον, ὅπου ἐγνωρίσθη σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Παρίνη καὶ τοῦ Μάντη. Ὁ τελευταῖος, περὶφημος διὰ τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῆς Μούσης του καὶ διὰ τὴν ἐπαγωγὸν ζωηρότητα τῆς φαντασίας του, καὶ διὰ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν καλλιέπειαν τῶν στίχων του, κατηγορήθη εἰς τὸ νομοθετικὸν συμβούλιον, ὅπερ τῷ ἀφῆρεσε καὶ ἀξίωμα καὶ μισθοδοσίαν. Ὁ Φόσκολος, πρόσφυξ καὶ πένης τότε, ὥςτις ἡδύνατο κατὰ τὴν πτώσιν τοῦ φίλου νὰ εὕρῃ καὶ θέσιν καὶ πόρον εὐζωίας, ἐτόλμησε μάλιστα νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ, διὰ νευρώδους διατριβῆς περὶ τῶν κατὰ Μάντη κατηγοριῶν. Κατεδιώκετο διὰ τοῦτο κρυπτόμενος ἀπὸ οἴκου εἰς οἶκον καὶ κινδυνεύων νὰ φυλακισθῇ. Τόλμη τοιαύτη κατὰ τὰς δυσχερεῖς ἡμέρας τῆς Ἰταλικῆς δημοκρατίας τιμᾷ τὴν καρδίαν τοῦ Φοσκόλου.

Ἀναχώρησε διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ Μεδιόλανον καὶ ἐφθασεν εἰς Βονωνίαν, κακῶς ἔχων καὶ πένης. Ἐκεῖ ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ εἰς τινὰ τῶν τυπογράφων τὰς ἐπιστολάς δυο ἑραστικῶν, πρῶτον σκελετὸν τοῦ κλασικοῦ μυθιστορήματός του, ὁ *Ἰάκωβος Ὁρτης*. Με-

τάβη· εἶτα εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ Ἀλφιέρη καὶ Νικολίνη. Ἐγράφη διάφορα ἄσμα-
τια, ὅπου φαίνεται ἐπαισθητῶς ἡ βελτίωσις τοῦ ὕ-
φους καὶ τοῦ καλλοῦς τῶν ποιητικῶν εἰκόνων. Ἐκεῖ
ἠγάσθη νεάμδος, ἥτις, ὑπανδρευθεῖσα μετ' οὐ πολὺ,
ἐνέπνευσεν αὐτῷ τὸ μυθιστόρημα, ὅπερ ἔμελλε νὰ
παραδώσῃ εἰς λήθην τὰς ἐπιστολάς δύο ἐραστῶν,
ἐκεῖ ὁ λάτρης τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κύπριδος ἐζώ-
σθη τὸ ξίφος τοῦ Ἄρως καταταχθεὶς εἰς τὴν Ἱτα-
λικὴν λεγεῶνα, ὅπου καὶ ἄλλοι, οὐχὶ εὐκαταφρόνη-
τοι ποιηταί, ἐνεγράφησαν. Ὁ Ναπολέων τότε ἐσπευ-
δε νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸ τῶν Πυρραμί-
δων τὰ θαυματουργήματα τῆς γαλλικῆς λόγχης, καὶ
ἡ Ἱταλία εὐρέθη ἐκτεθειμένη εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν
Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ῥώσων. Εἰς πολλάς κατ' αὐ-
τῶν μάχας ἐπολέμησε γενναίως ὁ Φόσκολος καὶ ὑπέ-
στη καρτερικῶς τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας εἰς Γένουαν,
ἀρχηγούντος τοῦ ἐνδόξου πολεμιστοῦ Μασένα.

Ὁ Φόσκολος κατὰ τὸν Πέλλικον

Vate era sommo ed avea cinto l'armi,

E alteri come il brando eran suoi carmi.

« Ποιητὴς μέγας ἐζώσθη τὸ ξίφος, καὶ τὰ ἄσματά
του ἦσαν ὡς τὸ ξίφος ὑπερήφανα. »

Διαρκούσης ἱσως τῆς πολιορκίας ἔγραψε λυρικὴν
ὠδὴν σύντομον, ἀλλὰ τελειωτέραν πάσης λυρικῆς ποι-
ήσεώς του, *All'amica risanata*, εἰς τεκμήριον
χαρᾶς διὰ τὴν ἀνάρρωσιν εὐγενοῦς κυρίας πεσούσης
ἀπὸ τὸν ἵππον· εἰς τὴν ὑγίαν τῆς ἱπποτικῆς ταύτης
Ἀμαζόνος πολλοὶ ποιηταὶ ἀφιέρωσαν πευτοχρόνως
ὠδὰς, αἵτινες εὐθὺς ἐλησμονήθησαν.

Μετὰ τὴν ἐνδοξὴν ἀποχώρησιν τῶν φρουρᾶς τῆς
Γενούας, ὁ Φόσκολος ἠκολούθησε τὴν σημερινὴν αὐτοῦ
εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὑπηρέτησε μεταβαίνων ἀπὸ τό-
που εἰς τόπον καὶ τέλος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ Με-
διόλανον, ἔχων βαθμὴν λοχαγοῦ. Ὁ Ναπολέων ἐν
τούτοις, καταρρονήσας τὸν ἰσχυρὸν στόλον τοῦ ἐχ-
θροῦ, ἐπέστρεψε πλήρης δόξης ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ
ὠνομάζετο Ὑπάτος. Ὁ Φόσκολος, ὅστις ἐβλεπε πρὶν
μὲ πρίσμα νεανικῷ ἐνθουσιασμοῦ τὰ Ἱταλικά πράγ-
ματα, καὶ ὠνευρέετο τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ δυστυ-
χοῦς ἐκείνου τόπου, ἐνόησεν ἤδη τὴν ἀπάτην του.
Ἐκδύσας δεῦτερον τὸν ὕμνον του εἰς τὸν Σωτῆρα
Ναπολέοντα, προέτοξεν ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐτόλμα νὰ
ἀποταίνῃ εἰς αὐτὸν συμβουλὰς. Ποτὲ, λέγει ὁ Κάρ-
ρερ, ἡ φιλολογία ἡ Ἱταλικὴ δὲν ἀνυψώθη εἰς τοιαύ-
την περιωπὴν, ὅσον ὅτε ὁ Ζακύνθος συγγραφεὺς ἐ-
τόλμησε νὰ παρατχθῇ πρὸς τὸν κατακτητὴν τῆς Εὐ-
ρώπης. Ἐξέδωκεν ἀργότερον ὁμιλίαν πρὸς τὸ Ἱταλι-
κὸν Κομιτάτον, ὅπερ ὁ Ναπολέων εἶχε συστήσει ἵνα
νομιματοποιήσῃ τὸ ἀνυπότακτον τῶν πράξεών του. Ἡ ὁ-
μιλία αὕτη εἶναι ἀριστοῦργημα τῆς Ἱταλικῆς φιλο-
λογίας, καὶ ἐθαυμάσθη διὰ τὴν καλλιπείαν καὶ τὴν
δύναμιν τοῦ ὕφους. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πλεῖρου ἐξήρε-
σεν αὐτὸν πάσης στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ ὁ στρα-
τιώτης ποιητὴς, ἐλεύθερος, ἀφιερῶθη ἀποκλειστικῶς
εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν. Τότε ἐξέδωκε τὸ πε-
ρίφημον μυθιστόρημά του, καὶ ἔγραψε τὴν ἀθάνατον

ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν Πινδεμόντην τὰ *Μνημάτα*,
κληθεὶς ἐκτοτε ὁ ποιητὴς τῶν Μνημάτων. Οἱ στίχοι
τῆς κλασικῆς ταύτης ποιήσεως, κατὰ τὴν ποιητικὴν
ἐκφρασιν τοῦ ἄλλου βιογράφου Τεκίου, εἶναι κορυ-
φῆς μαργαριτῶν.

Εὐρίσκω εἰς τὸ πτωχὸν χαρτοφυλάκιόν μου δοκί-
μιον μεταφράσεως ἀτελοῦς. Ἰδοὺ τὸ δοκίμιόν μου·

Τί χρησιμεύ' εἰς τοὺς νεκροὺς σὺ κ' κυπαρισίνη;

Ὁ τάφος, ὅταν βρέχωνται τὰ κρῦα μάρμαρά του

Μὴ δάκρυα παρήγορα, μήπως αὐτὸς καλλύνη,

Μήπως τελεῇ γλυκύτερον τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου;

Θὰ παύσῃ δι' ἐμὲ τὸ φῶς ὁ Φαῖτος ἐπιχέων

Εἰς τὰ ὠρεῖα τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἐρμύχων γένη,

Καὶ ἡ χορεία τῶν Ὁρῶν δὲν θέλει διαβαίνει

Πλήρεις ἐλπίδων μελλουσῶν ἐνώπιόν μου πλεῖον.

Καὶ δὲν θ' ἀκοῶ τὴν μολπὴν τῶν λυτρωτῶν σου στίχων

Καὶ θὰ σθεσθῇ διὰ παντός εἰς ταύτην τὴν καρδίαν

Τῆς Μούσης καὶ τοῦ ἔρωτος τὸ πνεῦμα, ὅπερ εἶχαν

Ὡς μόνην τῆς πλανήτιδος ζωῆς παρηγορίαν.

Ἐν κρῖον τότε μάρμαρον . . . ὦ, φίλε, τί ἀξίζει

Ἐν μάρμαρον τὰ κρῦρά ὅστιά μας διακρίνον

Ἀπὸ τὴν ἄμετρον πληθὺν ὀστέων ἀνθρωπίνων,

Ὅσα κ' εἰς γῆν κ' εἰς θάλασσαν ὁ θάνατος σκορπίζει;

Αἶ, Πινδεμόντη! Κ' ἡ ἑλπίς πασῶν θεῶν ἔσται,

Φεύγει τοὺς τάφους καὶ αὐτὴ, καὶ πεπρωμένη λήθη

Ὡς κτήματ' αἱ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου δρᾷται

Καὶ τὰ ἐγκρήτ' εἰς ἔσπερά νυκτὸς μελαίνης στήθι.

Καὶ δύναμις τις ἐνεργὸς ἐν ἰσχυρῷ κινήσει

Τὸ πᾶν ἐδῶ καταπονεῖ καὶ ἀνθρώπον καὶ μνῆμα

Καὶ πεδιάδα καὶ βουνὸν καὶ οὐρανὸν καὶ κύμα

Ὁ γέρον Χρόνος μ' ἄλλην τοῦ χροῖαν περιτυλίσσει.

Πλὴν πρὸ τοῦ χρόνου διατί φθονεῖ τὰ ὄνειρά του,

Ὡ διατί ὁ ἀνθρώπος τὴν πλάνην του σκαδάζει,

Τὴν πλάνην, ἥτις κ' εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους τοῦ θανάτου.

Ματέρωρον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς λήθης τὸν βαστάζει;

Τάχα δὲν ζῇ καὶ ὑπὸ γῆν ὁπόταν σωπῆται,

Ὅποταν παύσῃ δι' αὐτὸν τὸ μέλος τῆς ἡμέρας,

Ἄν ἐπιζήσ' ἡ μνήμη του εἰς τῆς ζωῆς τὸ πέρα,

Καὶ εἰς τὸν νοῦν τῶν φίλων του τὸ μέλος ἀναζήσῃ;

Ὡ, δῶρον εἶναι τ' οὐρανοῦ ὁ πόνος τῶν θανόντων,

Ὅστις, ὡς μῦρον εὐπεῖδες, ἐν τῇ ψυχῇ μας καίει.

Αὐτὸς συνδέει τοὺς νεκροὺς μετὰ τῶν ἐπιζώντων,

Αὐτὸς τοὺς ἐπιζήσαντας μὲ τοὺς νεκροὺς συνδέει.

Πλὴν τότε μόνον ὅταν γῆ πατρίδα τοὺς σκεπάζῃ

Καὶ λίθος, μνῆμα σκεδάσμου, χαράττῃ τ' ὄνομά των

Καὶ ἄνθη δένδρων σκιερῶν εὐφραίνουν τὰ ὀστέα των,

Ὅπου τοῦ ὄχλου βέδηλος ὁ πούς δὲν πλησιάζει.

Ὅστις ἀγάπην ἐκ τῆς γῆς ἀποδημῶν ἀφίνει

Μόνον τῆς κάλπης τὴν χαρὰν ἐκείνος ἀπολαύει,

Ἄλλως ἐν ἄδου τὰ πικρὰ παράπονά του χύνει,

Ἡ τοῦ θεοῦ τὸ κράτεϊδον ψυχὴ ὀλβία ψαύει,

Ἄλλ' ἐν ἀκάνθῳ κ' ἔρημα ἀφίνει τὰ ὀστέα του

Ὅπου ἡ φίλη κλαίονσα τὰ στήθη τῆς δὲν κροαεῖ,

Οὐδ' ὁδοιπόρος τις ἐκεῖ τὴν στοναχὴν ἀκούει,

Ἡ χύν' ἡ φύσις ἀκ' αὐτὴν τὴν κοίτην τοῦ θανάτου.

ὅπως προοιμιάζεται ὁ Φόσκολος εἰς τὰ *Μνημάτα*, συγκαίμενα ἐκ στίχων 295. Ἀξίον παρατηρήσεως, ὅτι οὐδεμία σχεδὸν παρομοίωσις εὐρίσκεται εἰς τὴν ποίησιν ταύτην, καὶ ἐν τούτοις, ἐνῶ ἡ ἑλλειψὶς αὐτῇ δεικνύει συνήθως πενίαν φαντασίας, αἱ λέξεις εἶναι τοσοῦτον ἐκλεκταὶ καὶ τοποθετοῦνται τοσοῦτον καταλλήλως, ὥστε πᾶσα λέξις εἶναι μίᾳ εἰκόνι.

Εἰς τὴν Παύταν ἐνομάσθη καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς, ἀλλ' ἡ θέσις κατελύθη μετ' ὀλίγον, καὶ ὁ Φόσκολος μετέβη εἰς τὸ Κῶμον, ἐνθα ἔγραψε τὰς *Χάριτας*, ποίησιν σχεδὸν ἰσοδύναμον τῶν *Μνημάτων*, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀτελῆ. Ἐπιστρέψας τέλος εἰς Μεδιόλανον, εἰργάζετο εἰς δύο περιοδικὰ συγγράμματα, διακρινόμενος διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ ὀρθὸν τῶν κρίσεων του.

Δὲν ἐτάρατταν ἡ πολιτικὴ τοσοῦτον τὰ πνεύματα τότε, στρακέντα πρὸς τὰ συνήθη ἔργα, καὶ ἡ φιλολογία ἤρχιζε πάλιν νὰ ἀνθῇ. Πολλοὶ τῶν πεπαιδευμένων, οἱ μὲν χολούμενοι διὰ τὴν τόλμην τῶν κρίσεων, οἱ δὲ φοβούμενοι τὴν μεγαλοφυΐαν, ἐκπρόχθησαν ἐχθροὶ τοῦ Φόσκολου. Ὑπῆρχε δὲ τάξις τις ἀνωτάτων ἡτι, μεταχειριζομένη τὴν παιδείαν ὡς αἰ φιλάρεσκοι γυνεῖκες τὸ ψιμυῦθιον, ἐπέπιπτε μανιωδῶς κατὰ τοῦ Φόσκολου, ὅτε μὲν ἀπὸ ἔδρας σχολαστικῆς ἀνθεμνίζουσα τὴν εὐφυΐαν, ὅτε δὲ γράφουσα μακρὰ ἄρθρα, διότι αὐτὸς ἐν λατινικῇ τινι ποιήσει ἔγραψεν *ar mos* ἀντὶ *arma*, Καὶ μήπως πρὸ πεντακισίων ἐτῶν δὲν ἔγινε θόρυβος μέγας καὶ πολὺς, διότι ὁ Πιστορχὴς μεταχειρίσθη βραχεῖαν τινὰ συλλαβὴν ἀντὶ μακρᾶς; Ὁ Φόσκολος ἐπολέμει πάσῃς δυνάμει τὴν ἀγρυπτεῖαν τῶν γραμμάτων καὶ, καθ' ἃ λέγει ὁ Κάρρερ, ἀφήρει τὴν ψευδῆ ἐνδυμασίαν, ἐν ᾗ τὰ πνεύματα τὰ μέτρια εἶχον τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ νὰ φαίνωνται ἀληθεῖς εὐφυεῖς.

Ἄλλ' ὁ πόλεμος ὁ φιλολογικὸς ἔμελλε νὰ ἀνάψῃ κραταιότερος, καὶ ἡ γορεῖα τῶν καλλιτέρων φίλων τοῦ Φόσκολου, τῶν ἀληθῶς πεπαιδευμένων καὶ εὐφυῶν, συνεμάχησε μετὰ τῶν ἀσημάντων ἐχθρῶν του, συγκαταβάντων εἰς τὸν ἄδοξον ἀγῶνα καὶ τῶν τυπογράφων. Αἷτια ῥήξεως καὶ πρῶτα σημεῖα τοῦ πολέμου ἦσαν δύο ἄρθρα τοῦ Φόσκολου περὶ τῆς μεταφράσεως δύο ῥαψωδιῶν τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ περὶ συνειδησίας τῆς ἀκαδημίας τῶν Περθαγορικῶν. Ἡ ἀκαδημία αὕτη ἦτον ἰδανικὴ, διότι εὐρίσκετο ἐν τῷ θαλάμῳ Καφενείου, ὅπου τὰ μέλη συνέρχοντο πᾶσαν ἐσπέραν συνδιαλεγόμενα, πέραν τοῦ μεσονυχτίου, κατ' εἰρωνείαν τοῦ φιλοσοφικοῦ ἐπιθέτου αὐτῶν. Μεταφραστὴς τῶν Ῥαψωδιῶν ἦτον ὁ Πινδεμόντης, ὅστις μετὰ τοῦ Μόντη ἐκπρόχθη πολέμιος τοῦ Φόσκολου.

Ἐνῶ τὰ πάθη ἦσαν ἐξημμένα καὶ ἐμαίνετο ἡ διαμάχη ὀρμητικὴ καὶ ἀσπονδος, ὁ Φόσκολος ἐδοκίμασε δι' ἐπιστολῆς νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ Μόντη. Ἡ ἐπιστολὴ, περιέχουσα καλλοῦνός λόγου ἀμιμήτους, ἐκτελεῖ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Φόσκολου καὶ ἠθέλε κατεπλάσει τὴν συνδιαλλαγὴν, ἐν ᾗ ἡ ῥαδιουργία τῶν ψευδοφόρων δὲν διέτρεφε τὰ μίσση ὅπως ἀκοντίζῃ τὸν Φόσκολον προκασιζούσα τὴν εὐφυΐαν εἰς θάνατον.

Τὸ 1815 ὁ Φόσκολος ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ διὰ παντός τὸ Μεδιόλανον καὶ τὴν Ἰταλίαν, διότι, κατὰ τινας, μετέσχε στρατιωτικῆς τινὸς συνωμοσίας, ἢ κατ' ἄλλους, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, διότι ἐτόλμησεν ἀκρίτως καὶ ἀνωφελῶς νὰ ὑπερασπίσῃ φίλον φυλακισθέντα.

Μετὰ ἐνὸς ἔτους διαμονὴν εἰς Ἑλβετίαν ἠναγκάσθη δι' ἔρωτα νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Λονδίνον, ἐνθα ἀποκατέστη ὁριστικῶς.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν μετέφρασε δύο τῆς Ἰλιάδος ῥαψωδίας ἰταλιτῇ, καὶ ἔγραψεν ἀγγλιστῇ ἱστορίαν τοῦ Αἰολικοῦ δῖγαμματος, σπειρών μετ' αὐτῇ τὴν ξηρὰν ἐκείνην ὕλην, καὶ πραγματεῖαν περὶ τοῦ καίμενου τῆς Ἰλιάδος. Ἐγραψεν εἰς τὰ περιοδικὰ τῆς Ἀγγλίας συγγράμματα διάφορα ἄρθρα περὶ τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας, καὶ τοσαύτης φήμης ἀπῆλθον τὰ ἔργα του, ὥστε δι' ἐκάστην τυπογραφικὴν σελίδα ἐπληρόνετο δύο λίρας στερλίνας. Ἐγραψεν ἀξιόλογον πραγματεῖαν περὶ τοῦ Δεκαήμερου τοῦ Βοκακίου καὶ περὶ τῆς Θείας τοῦ Δάντου Κωμωδίας, καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα ἀτινα τὸν ἀπεθανάτισαν.

Εἶναι ἤδη καιρὸς νὰ διακρίνωμεν τὸν συγγραφεῖα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Τρία μεγάλα ἁμαρτήματα τοῦ Φόσκολου δὲν δύναται νὰ ἀποσιωπήσῃ ἱστορία, τρία ἁμαρτήματα ἀνοίκεια ἐντελῶς εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο σχεδὸν ἀπίστευτα.

Τὸ 1816 ἐξέδωκεν εἰς Ἑλβετίαν τὴν *Ἰπερχάλην*, λίβελλον περιέχοντα ὕβρεις ἀήθεις καὶ ἀπρεπεῖς. Ἴδου τὸ πρῶτον.

Τὸ 1810, πρεσβεῖα Παργίων, ἐλθοῦσα ὅπως διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῶν ἀτίμων πωλητῶν τῆς δυστυχούς πόλεως, προσέφυγεν εἰς τὴν εὐφυΐαν τοῦ Φόσκολου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δικαιωμάτων τῶν συμπολιτῶν της. Ὁ Φόσκολος ἐνδοῦς ἔδωκεν εἰς τὴν τυπογραφίαν μακρὸν βιβλίον ἐπιγραφόμενον *On the cession of Parga* Τὰ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Πάργας, ὅπερ ὁμῶς, ἔτοιμον ἦδη εἰς δημοσίευσιν, ἀπέσυρε καὶ κατέτρεψε μέχρι τοῦ τελευταίου φύλλου. Ἀγνοεῖται μὲν ἡ καθολικὴ αἰτία, ἀλλὰ μαντεύεται δυστυχῶς οὐχὶ πρὸς δόξαν τοῦ γράψαντος. (*)

Τρίτον καὶ βαρύτερον τοῦ Φόσκολου ἁμάρτημα εἶναι, ὅτι, ἐν μεταχειρισθῶ τὴν φράσιν τοῦ πολυμαθοῦς Θωμαζαίου, « ἀπέθανε χωρὶς νὰ ἐκφέρῃ οὐδὲ στεναγμὸν ἓνα πρὸς τὸν ἀγαπητηνέστατόν του, οὐ μέρος ἡ πατρίς αὐτοῦ ἀπετέλει. »

Ἀδυνατεῖ τις νὰ ἐξηγήσῃ σήμερον τὰ τελευταῖα δύο μεγάλα ἁμαρτήματα, ἐν σκερθῇ ὅτι ὁ Φόσκολος ἦτον μὲν ἐλαττωμάτων μεστὸς, ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ τῆς ψυχῆς του ἦσαν ἀνώτεραι αὐτῶν, καὶ ὀλίγους μῆνας πρὶν ἀποθάνῃ ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Διονύσιον Βούλτσον, κηρύττων, ὅτι μετ' ὀλίγον, ἐκδίδων τὴν μετάφρασιν τῆς Ἰλιάδος καὶ ὑπομνήματα ἐπὶ τοῦ καίμενου, θέλει τὴν ἀφιερῶσαι εἰς τὴν νεολαίαν τῆς Ζακύνθου, καὶ ἐκεῖ θέλει δικαιολογηθῇ κατὰ τῆς

(*) Ἦκουσα εὐχαρίστως ὅτι εἰς τὴν Ἰταλίαν, περισωθὲν, κύριος οὐδέ πῶς, εὐρέθη ἐν ἀντίτυπον τοῦ οὐσιώδους τούτου συγγράμματος.

κατηγορίας, ὅτι ἦτον ἀδιάφορος θεατὴς τῶν Ἰταλικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων. Εἰς πολλὰς τῶν ποιήσεών του ἀντρεῖ μετὰ φλογεροῦ πάθους τὴν Ζάκυνθον. Ἐν τῶν ἁσμάτων αὐτοῦ, ἴσως τὸ τελευταῖον ἰδοῦ πῶς ἀρχεται·

*Nè piu mai toccherò le sacre sponde
Ove il mio corpo fanciulletto giacque,
Zacinto mia, ei.*

« Δὲν θέλω πατήσῃ ποτὲ, φίλη Ζάκυνθος, τὰς ἐσ-
ρὰς ὀχθὰς σου, ὅπου νήπιον ἀνετράφην κτ.
Περαινεται δὲ οὕτω·

*Tu non altro che il canto avrai del figlio
O materna mia terra; a noi prescrisse
Il fato illacrimata sepoltura.*

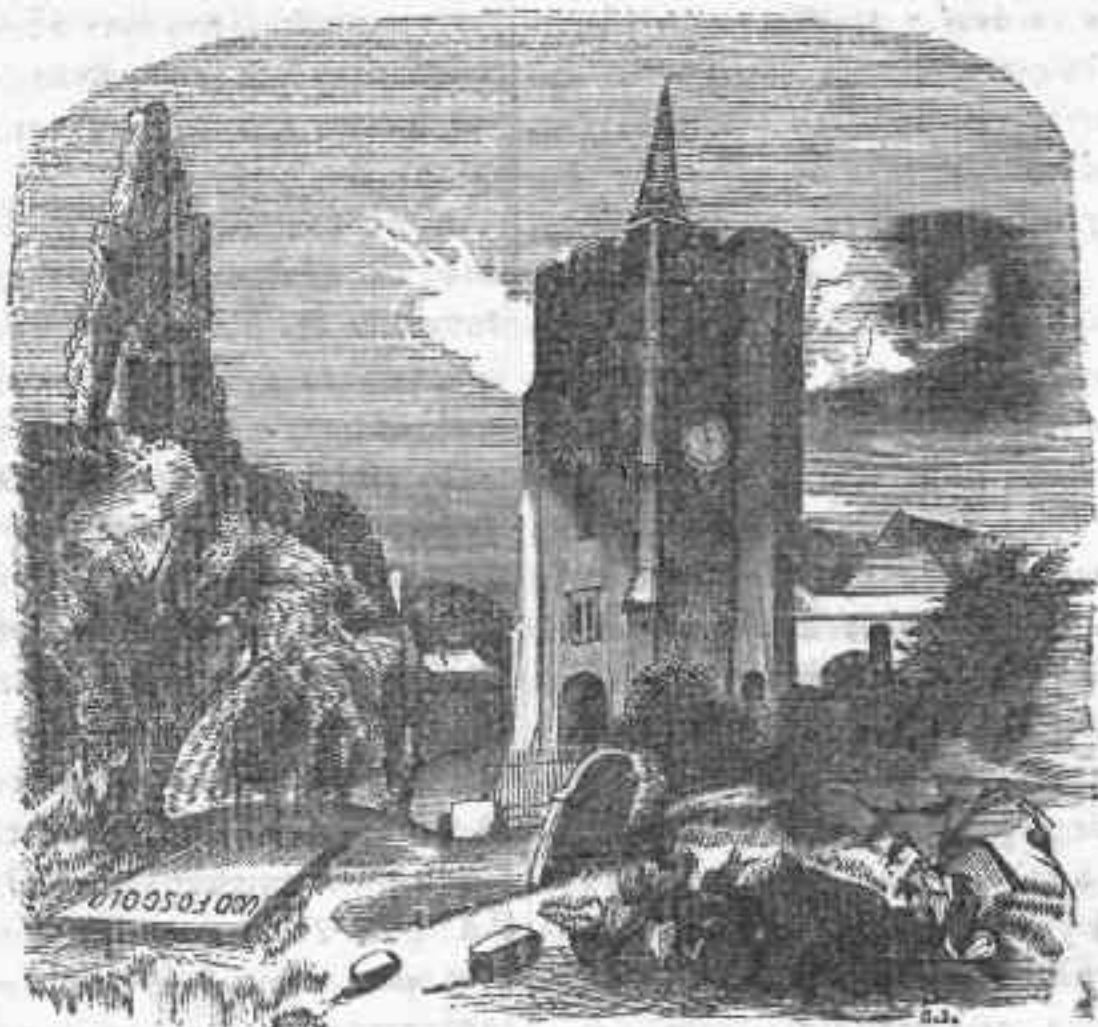
« Οὐδὲν ἄλλο θέλεις ἔχει ἐκ τοῦ υἱοῦ σου, ὦ γῆ!

Σὲ παρακαλῶ, καὶ ἡ παράκλησίς μου ἔστω θερμότης, μὴ εἰπῇς εἰς ἄνθρωπον ζῶντα, οὔτε εἰς ἄνδρα, οὔτε εἰς γυναῖκα, ὅτι πάσχω, ἢ ὅτι ἔχω ἀνάγκην συνδρομῆς. Τὴν εὐχὴν ταύτην σοὶ ἐκφράζω, διότι ἤκουσά τι περὶ τῆς Μῆς Φλωριάν.

Ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς σου ἄλλως πράττουσα ἠθέλην ἐπιφέρει σκληρὰν πληγὴν εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ ἐπαυξήσῃ τὰ ψυχικά μου παθήματα καὶ τὴν σωματικὴν ἀσθενειάν μου. Ἰγίαινε. Ἐἴν δύνασαι νὰ ἔλθῃς, τὴν Κυριακὴν σὲ περιμένω. Σὲ ἀσπάζομαι ἐκ καρδίας.

3. Αὐγούστου 1827, τοῦτέστι 22 Ἰουλίου. »

Καὶ ἄρτων ἐπιδεῖς ἀπέθανεν ὁ Φάσκολος, ἐνῶ παλαιὰ ὀρχήστρικα διατῶνται εἰς μέγαρον μεγαλοπρεπὴ καὶ πλούσια! Ἐν μάρμαρον εἶναι ὁ πεπρωμένος τῆς μεγαλοφυΐας πλούτος.

Ὁ τάφος τοῦ Φασκόλου.

τῆς μητρός μου, ἢ μόνον τὰ ἅσματα. Ἡ εἰμαρμένη ὤρισεν εἰς ἐμὲ κηδεῖαν ἀδάκρυτον.

Ἀπέθανε πλήρης δόξης καὶ ἄξιος αὐτῆς τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1827. Ἰδοῦ ἡ τελευταία τῶν περισωθεῖσων ἐπιστολῶν του, γεγραμμένη πρὸς τὸν κληρικὸν Ριέγον.

Φίλων φίλτατε!

Ἐπίμοχθος εἶναι δι' ἐμὲ ἡ γραφὴς, καὶ μ' ὅλον τοῦτο τῆς εὐγνωμοσύνης τὸ αἶσθημα μοῦ παρέχει τὴν δύναμιν ὅπως σοὶ γράψω εὐχαριστῶν σε καὶ διὰ τὴν ἐπιστολήν καὶ διὰ τὰ δῶρα. Ἐλαβον σήμερον τοὺς ἄρτους, τὰ βιβλία, τὰς ἐφημερίδας, πᾶν ὅ,τι μοὶ ἔστειλεις, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ, μὴ μοι ἀποστείλῃς τι πλέον. Ἐἴν λάβω ἀνάγκην ἢ παραγγελίας ἢ ἄλλου τινός, θέλω σοὶ γράψαι, ἀρκετὰς ἤδη ἔχεις τὰς ἐνοχλήσεις, φροντίζων περὶ τῆς υἱείας μου.

Ὁ ὑδρῶψ προχωρεῖ ταχύτατος, καὶ ὁμοίως ὁ χειρουργὸς λέγει ὅτι δὲν εἶναι ὥριμος ἐτι πρὸς χειρουργίαν.

ΤΥΝΙΣ.

Ἡ κατὰ Στράβωνα Τύνις, τὴν ὁποίαν ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Διόδωρος γράφουσι Τύνητα, ἀρσενικῶς καὶ διὰ τοῦ η, ἀποτελεῖ μίαν τῶν κατὰ τὴν βόρειον τῆς Ἀφρικῆς παραλίαν Βερβερικῶν ἐπικρατειῶν, οὕτως ὀνομασθεῖσων, διότι, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατακτήσεως τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἐν τῇ ἐξδόμῃ ἑκατονταετηρίδι, οἱ ἰθαγενεῖς αὐτῶν κάτοικοι ἐκλήθησαν Βερβέροι. Εἶναι δὲ τὸ ἔθνος τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἀπόγονοι εἰσὶν οἱ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τοσοῦτον πολυθρύλλητοι καταστάντες Καθύλοι, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ πολλάκις μνημονεύμενον ἔθνος τῶν Νομάδων καὶ Μχυριτανῶν. Οἱ Βερβέροι, οἱ λόγῳ μὲν τῆς γλώσσης μετὰ οὐδενὸς ἄλλου ἔθνους, ὥς φαίνεται, συγγενεῦντες, ἦσαν, κατὰ τὴν διαίταν καὶ τὰ ἥθη, ὅμοιοι τῶν Βεδουί